

KONGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAFVANDES

uti

Norrbottens Län

till

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

EMBETS - BERÄTTELSE

för åren 1847, 1848, 1849 och 1850.

STOCKHOLM, 1853.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Norrbottens Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifne Embets-berättelse för åren 1847, 1848, 1849 och 1850.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2010.

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAFVANDES

uti

Norrbottens Län

till

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

EM B E T S - B E R Ä T T E L S E

för åren 1847, 1848, 1849 och 1850.

STOCKHOLM, 1853.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
§ 1. Länets allmänna beskaffenhet.....	3.
§ 2. Invånare.....	3.
§ 3. Näringar.....	5.
a) Jordbruk.....	5.
b) Boskapskötseln.....	7.
c) Skogarne.....	7.
d) Bergverk.....	9.
e) Fabriker, Bruk och öfrige Näringar, hvilka ej tillhöra bergsrörelsen.....	9.
Sågverk.....	9.
Skeppsbyggerier.....	9.
Långviks Glasbruk.....	10.
§ 4. Binäringar.....	10.
Fisket.....	10.
Jagt.....	10.
Handsågning af Plank och Bräder, Tjärubränning, fällning och forsling af blockar för sågverkens behof...	11.
Kolning.....	11.
Salpetertillverkningen.....	11.
Handel.....	11.
§ 5. Politisk Författning.....	12.
a) Kammar-Verk.....	12.
Statsbidrag.....	13.
b) Politi.....	14.
Folkskolor.....	14.
Helsovården.....	15.
Fattigvården.....	15.
§ 6. Städer.....	15.
Piteå.....	15.
Luleå.....	15.
Haparanda.....	15.

Tabellbilaga

Förteckning öfver anlagde Krono-Nybyggen och Torp, samt upplåtna
Lägenheter, inom Norrbottens Län, under loppet af nedannämnde år
Uppgift, utvisande Folkmängden i Norrbottens Län för nedannämnde år
Tabell för Städerna inom Norrbottens Län
Tabell för Landet inom Norrbottens Län

Underdånig Berättelse om tillståndet i statistiskt och ekonomiskt hänseende inom Norrbottens Län för åren 1847, 1848, 1849 och 1850.

§ 1.

Länets allmänna beskaffenhet.

Den berättelse angående Länet, som underdånigst blifvit till Eders Kongl. Majt sednast afgifven, upptager fullständigt hvad under ofvanstående rubrik är hänförligt, och någre förändringar vare sig i Länets gränсор, dess indelning i administrativt, judicielt eller ecklesiastiskt hänseende, dess klimat och naturbeskaffenhet eller dess kommunikationsanstalter hafva, under tiden som denna underdåniga berättelse omfattar, icke inträffat. Till undvikande af ett onödigt upprepande af hvad i den förra berättelsen härutinnan blifvit omförmäldt, torde det således nådigst tillåtas mig att, hvad dessa förhållanden angår, endast åberopa densammas innehåll. Det må dock här anmärkas, att afvittringen — det medel, som mest verksamt torde bidraga till Länets odling och förkofran — visserligen fortgått på sätt här nedan skall närmare omförmälas, men att den icke blifvit fullbordad eller slutligen pröfvad i flere af Länets socknar, än som vid 1846 års slut var fallet. På Eders Kongl. Majts Befallningshafvaudes pröfning är för närvarande icke någon afvittringsåtgärd, omfattande en hel socken, beroende.

§ 2.

Invånare.

Utom den Svenska befolkningen, som utgör det ojemförligt största antalet, finnes inom Länet ett betydligt antal af två till språk, vanor och bruk från den Svenska väsendtligen skiljda folkstammar, nemligen den Finska och Lappska. Neder-Torneå, Carl Gustafs, Hietaniemi, Öfver-Torneå och Pajala socknar bebos nästan uteslutande af Finnar, hvilka såsom nybyggare jemväl

nedsatt sig uti någre delar af Neder- och Öfver-Calix församlingar, äfvensom uti Torneå Lappmark. Den öfriga delen af kustlandet innehafves af Svensk befolkning, af hvilken många spridt sig till Länets Lappmarker och der upptagit, odlat och bebyggt nyhemman. De nomadiserande Lapparne uppehålla sig egentligen i Lappmarkerne, men nedslå sina bopålar under vintrarne äfven å de ställen af kustlandet, der tjenligt bete för deras renhjordar är att tillgå. — Enligt inkomne uppgifter från Magistrater och Kronofogdar, utgjorde vid slutet af år 1850 Länets folkmängd

i Piteå Stad	1,405.
» Luleå Stad	1,257.
» Haparanda Stad	494.
» Luleå Fögderi	23,363.
» Calix Fögderi	12,520.
» Torneå Fögderi	9,829.
» Piteå Lappmarker, Arvidsjaur och Arjeplog	3,080.
» Luleå do Jockmock och Gellivare	3,870.
» Torneå do Juckasjärvi och Karesuando	2,154.

eller tillsammans 57,972 personer. Då vid 1846 års slut Länets hela folkmängd uppgick till ett antal af 52,430, har den således under de fyra år, som derefter förflutit, blifvit ökad med 5,542 personer. Den ansenliga tillväxt folkmängden sålunda vunnit torde, bland andra orsaker, äfven härleda sig derifrån, att under de ifrågavarande åren inom Länets funnits jemn tillgång på lönande arbetsförtjenst, hvilken ej varit minskad af något under denna tid inträffadt missväxtår; att Kronans odisponerade marker ännu lemna tillgång på trakter, tjenliga till nybyggesanläggningar, hvilka också gerna uppsökas och begagnas, samt att i befolkningens lynne i allmänhet ligger ett begär efter sjelfständighet och efter en af andra oberoende ställning, hvilket, gynadt af lättheten att bereda en tarflig utkomst och af de fördelar, som, enligt författningarne, äro förenade med nybyggens anläggning, föranleder tidiga giftermål och bosättningar.

I afseende å befolkningens sedlighet och ekonomiska belägenhet har någon synnerlig förändring ej inträffat, sedan den sista underdåniga berättelsen afgafs. Allmogen är i allmänhet väl bergad och skulle kunna sarula förmögenhet, om den använde de ofta ganska betydliga öfverskotten af sin hufvudnäring och sina biförtjenster på produktiva företag, i stället för på lyx och öfverflödsvaror. Under ifrågavarande fyra år hafva, enligt uppgifter från Tullkamrarne, till Länets införts 668,563 kannor brännvin, 54,084 kannor rumm, arrak och

konjak, 580,000 Z socker och 1,431,121 Z kaffe. Hvad bränvinet angår torde dock här böra erinras, att mer än hälften deraf eller 353,433 kannor inkommit till Haparanda, intill Ryska Riket gränsande Tullkammar-Distrikt. Då befolkningen inom detta distrikt, hvilken i allmänhet icke gjort sig känd för större begär efter starka drycker än Länets invånare i öfrigt, icke är särdeles talrik, åtminstone icke jemförelsevis med folkmängden inom andre af Länets Tullkammar-Distrikter, samt dessutom nästan alla invånare i Pajala socken äfvensom en del af befolkningen i Öfver-Torneå, till följd af Kyrkoherdens i förstnämnde socken Prosten Læstadii för nykterheten nitiska och lyckade bemödanden, icke begagna bruket af bränvin, kan med visshet antagas, att största delen af det bränvin, som inkommit till Haparanda, derifrån insmugglats till Ryska Riket, hvars Tull-lagstiftning lockar till smuggeri af denna vara. Med hänsigt härtill och då endast ett ringare belopp bränvin inom Länet tillverkas, torde någon för befolkningens nykterhet menlig slutföljd icke kunna dragas från beloppet af det bränvin, som under de år, berättelsen omfattar, här varit att tillgå, och utan fara för misstag läser det ock kunna antagas att bränvinssupandet minskats. Deremot har bruket af kaffe ej allenast hos de förmögna bland allmogen, utan äfven hos inbysesjön och Lappar spridt sig och tilltagit till en grad, som kan medföra menliga följder i flera afseenden, synnerligast dock i afseende på den fattigare befolkningens ekonomiska sjelfbestånd. Nästan i hvarje stuga ser man kaffepannan på elden vid hvad tid på dagen som helst, och handlande hafva försäkrat mig, att hushåll bland allmogen finnas, der 180 Z kaffe om året konsumeras. Skulle dock kaffe komma att uttränga det i alla afseenden förderfligare bränvinet eller föranleda till minskning i bruket deraf, torde denna fördel kunna anses öfverväga de menliga följderna af kaffets missbruk.

Dagsverkspriserna hafva i allmänhet varit höga. De hafva varierat emellan 36 skillingar à 1 Riksdaler för karl och 16 skillingar à 24 skillingar, allt banko, för qvinna, efter olika årstider. Likasom under föregående åren, har understundom, oaktadt de höga dagsverksprisen, försports klagan öfver brist på arbetare — en klagan, som i sin mån vitsordar, att välmågan inom Länet är temligen allmän.

§ 3.

Nüringar.

a) *Jordbruk.* De väsendtliga hindren för dess förbättring, hvilka ännu icke kunnat undanrödjas, äro ofulländad afvittring samt bristande undervisning.

Så länge de af afvittringens fortgång beroende laga skiftena icke kunna företagas, ser jordbrukaren sig stängd ifrån sådana odlingsföretag, som kunna anses innefatta någon väsendtlig förbättring i jordbruket, hvilket är så mycket mera beklagligt, som hågen därför är ifrån år tilltager. Man vågar dock hoppas, att det andra af nämnde hinder skall blifva undanröjdt. Ehuru Landtbruksskolor för närvarande icke anses kunna här motsvara det dermed annorstädes afsedda ändamål, finnes dock icke mer än en tanka om den allmänna nytta orten skulle tillskyndas, derest Eders Kongl. Majt täckes tillåta, att Agronomer på Statens bekostnad lemna undervisning åt ortens landtbrukare, särdeles uti ängarnes skötsel och förbättring. De vidsträckta naturliga ängar äfvensom myror, hvilka här måhända mer än i någon annan ort förekomma, lämpa sig till en betydlig del för förträffliga ängssilningar och odlingar; och skulle, om deråt kunde egnas den uppmärksamhet de ostridigt i hög grad förtjena, lemna flerdubbel afkastning och i samma mån förhöja boskapsskötselns på den allmänna välmågan så väsendtligt inverkan fördelar. — Att jordbruket likväl under ifrågavarande period gått framåt, vill dock synas af de uti efterföljande tabeller förekommande uppgifter, utom det att Eders Kongl. Majts Befallningshafvande äger sig bekant, att odlingar öfverallt inom Länet, ehuru ingenstädes i större skala, årligen förhafvas. Då en femtedel af medelafkastningen under de fem år, hvilka den sist afgifna underdåniga berättelsen omfattar, derifrån afdrages, derigenom medelafkastningen under fyra af nämnde år skulle erhållas, synes, att rågsörden ökats från 2,001 tunnor till 3,024 tunnor årligen, medelafkastningen af korn från 64,914 till 71,673 samt af potäter från 14,802 till 22,532 tunnor. Att dessa uppgifter icke äro tillförlitliga är dock påtagligt, emedan på hvarje af ortens invånare icke skulle efter nämnde uppgifter belöpa mer än omkring $1\frac{1}{2}$ tunna säd, hvilket efter allmogens lefnadssätt är otillräckligt. För att fylla behofvet af spanmål skulle då åtminstone 50,000 tunnor spanmål årligen till Länet vara införda, men sådant är likväl icke fallet, emedan afkastningen under tiden anses hafva i det närmaste motsvarat behofven. Att potatessörden med mer än 50 procent förökats torde väl till någon del få tillskrifvas den vidsträckta odling deraf, som framkallats genom det ångbränneri, som i orten varit inrättadt, men dock i allmänhet härleda sig från allmogens mer och mer utbredda öfvertygelse om nyttan af potatesodlingen, helst den annorstädes härjande potatesjukdomen hittills här i orten icke varit gängse. Potäters användande till boskapsfoder är dock föga brukligt. Hvad öfriga rotfrukter, lin och hampa vidkommer, så odlas dessa likasom tillföre i ringa mån.

b) *Boskapsskötseln* bedrifves i allmänhet icke så som den både borde och kunde. Endast i städerna och inom Torneå fögderi kan den anses lemua betydlig afkastning. Boskapsracen är inhemsk. Dock har en och annan införskrifvit utländsk boskap, hvilket likväl icke tyckes leda till efterföljd.

c) *Skogarne*. Kronans skogar äro på de flesta ställen ännu icke genom afvittring skiljde från de enskildes. Då vid sådant förhållande desse sednare endast, efter sökt och erhållet tillstånd, få begagnas till annat än husbehof, stå större delen af skogarne under inseende af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande. Någon Skogs- eller Jägeribetjening är ej inom Länets anställd, och vården och tillsynen öfver skogarne har derföre närmast ålegat den, med afseende å Länets vidsträckta omfång, ganska fåtaliga Kronobetjeningen, hvilken, upptagen af en mängd andra tjenstegörsmål, icke kunnat åt denna del deraf egna den uppmärksamhet, skogarnes vikt särdeles för detta Län onekligen fordrat. Kronobetjeningen i allmänhet besitter icke heller nödig insigt i skogshushållningen — en insigt, här desto behöfligare, som åt Kronobetjeningen måst öfverlemnas att verkställa besigtningar och utsyningar för den afverkning å kronoskogarne, hvartill Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, på grund af Eders Kongl. Maj:ts nådiga bref den 11 April 1844, bort meddela tillstånd åt Länets af missväxter ofta hemsökte invånare. Följderne häraf hafva varit, dels att åverkningen å oafvittrade skogar föröfvats i ganska betydlig mån — så till exempel tillvaratogs vid en våren 1850 anbefälld undersökning utester endast ett af Länets vattudrag omkring 20,000 åverkade sågblockar — dels ock att de besigtningar och utsyningar, som legat till grund för af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande tillåten skogsafverkning, icke alltid torde hafva blifvit verkställda med behörigt afseende å skogstillgången och den sena återväxten. När nu dertill kommer att vid afverkningen vanligen förfares så, att alla gröfre träd å en trakt fällas, det till sågtimmer, bjelkar, skeppsvirke eller sparrar användbara af dem bortföres och återstoden kvarlemnas till föruttelse, utan att några fröträd få blifva stående å rot eller i öfrigt några åtgärder vidtagas för återväxten; att flere nya hemman anläggas och folk-mängden ökas år från år, hvilka förhållanden föra med sig ökade behof på ved och byggnadsmaterialier, vid fyllande hvaraf något tecken till förnuftig hushållning visst icke hittills uppenbarat sig, och att exporten af skogsprodukter jemväl tilltagit, så att den, under de fyra år denna berättelse omfattar, uppgått till 270,598 stycken sparrar och bjelkar, 286,570 tolfter plank och bräder samt 91,804 tunnor tjära, då den deremot under de fem föregående åren endast utgjort 189,413 stycken sparrar och bjelkar, 130,374 tolfter plank och

bräder, samt 78,070 tunnor tjära; så har man äfven, utan att äga tillförlitlig kännedom om skogarnes beskaffenhet, grundade anledningar att befara, att skogarne blifvit anlitade och anlitas på ett sätt, som med deras framtida bestånd icke torde vara förenligt. Också är det känt, att närmast intill kusterne och de större flottbara vattendragen redan förefinnes brist på såglimmer och annat gröfre virke, att stora trakter, företrädesvis sådane derifrån transporten varit lätt, äro nästan blottade på skog, och att priset på ved i Länets städer under sednare åren ökats med femtio procent och derutöfver, hvilken sednare omständighet utmärker minskning af tillgång på skog äfven för detta behof.

Då afvittringen inom Länets ännu icke blifvit slutad och då någon undersökning om skogarnes beskaffenhet af i skogshushållning kunnig person icke ägt rum, är jag ej i tillfälle att meddela tillförlitlig upplysning hvarken om skogarnes areala vidd eller om det tillstånd, hvori skogarne befinnas; men de förhållanden jag här förut i underdånighet framlagt äro af beskaffenhet att uppväcka grundade farhågor för en förr eller sednare uppkommande skogsbrist, derest icke skyndsamma och kraftiga åtgärder vidtagas till skogarnes skydd och till införande af en ändamålsenlig skogshushållning.

Stubböresafgifterna för de skogseffekter, som, på grund af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes tillstånd, fått afhemtas från Kronans skogar hafva uppgått för

	R:dr	sk.	r.
år 1847 till	2,575:	8.	—
» 1848 till	1,392:	21.	8.
» 1849 till	641:	21.	4.
» 1850 till	1,519:	31.	4.

eller tillhopa Sex Tusen Etthundra Tjugusju Riksdaler 34 skillingar 4 runstycken banko. Det förhållande, att enskildes skogar icke äro genom afvittring skiljde från Kronans, har föranledt Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande att förordna om tillvaratagande och försäljning af sådane å oafvittrad mark befintlige fälde skogsprodukter, hvilka icke kunnat visas vara huggne på grund af privilegier för såg- och jernverk eller efter sökt och vunnet tillstånd af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande. Särskildt har jag i underdånighet hos Eders Kongl. Maj:st anhållit om ett auslag af Ett Tusen Riksdaler banko att användas till aflönning åt pålitlige, om skogarnes läge kunnige män, hvilka, utsedde af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, skulle biträda Kronobetjeningen vid vården och tillsynen öfver skogarne. Om denna underdåniga anhållan

i nå-

i nåder bifalles, hoppas jag, att genom den ökade kontroll mot missbruk vid skogarnes begagnande, som derigenom vinnes, åverkningarna i hufvudsaklig mån skola förekommas. Detta är dock icke ensamt tillräckligt att bevara skogarne från förödelse. Dertill fordras jemväl anställande af en i skogshushållning kunnig Jägeribetjening, som, vid begagnandet af Kronans skogar, föreginge Länets invånare med exempel på en klok och ändamålsenlig hushållning — något hvarom nu i allmänhet saknas all kännedom.

d) *Bergverk.* Den rika tillgång på jernmalm, som finnes vid Gellivare och på andra ställen inom Länets, och det jemförelsevis med förhållandet å andre orter billiga priset på kolskog, synes hafva bort göra jernhandteringen till en af Länets hufvudsakliga näringar. Så är dock icke förhållandet och många orsaker bidraga härtill. Ibland de förnämsta torde vara den dryga kostnad, som är förenad med transporter af jernmalm från de långt från kusten belägna jernmalmsfälten, och det i allmänhet höga priset på dagsverken. Emedlertid hafva under ifrågavarande tidskifte vid grufvorna brutits 26,600 Sk $\%$ jernmalm, vid masugnarne tillverkats 16,600 Sk $\%$ tackjern och vid jernbruken blifvit smidt 18,000 Sk $\%$ stång- och ämnesjern samt 1,900 Sk $\%$ manufaktursmide.

e) *Fabriker, Bruk och öfrige Näringar*, hvilka ej tillhöra bergsrörelsen.

Sågverk. Ehuru någon mindre del af de plankor och bräder, som, på sätt ofvar förmåles, blifvit utskleppade, sågats för hand, har likväl största delen tillverkats vid sågverken, de der både hafva ökats till antalet och inrättats för drifvande af en större rörelse. Af de inom Länets befintlige 25 sågverk hafva 11, emot grundränta och stubböresafgifter, rättighet att från särskilde, för ändamålet insynade skogstrakter årligen hemta ett visst antal till sågtimmer användbara träd, hvilket antal dock för de fleste af desse sågverk icke svarar emot den utvidgade rörelse, de nu bedrifva. Lika med öfrige endast på köptimmer grundlagde sågverk måste de derföre genom köp förskaffa sig fyllnad i det belopp, som årligen försågas. Sågverksrörelsen tillskyndar orten, genom förädling af skogseffekter och de tillfällen till biförtjenster den lemna befolkningen, stora fördelar; men befaras kan, att den, såsom den nu bedrifves och på den ståndpunkt, hvarå skogshushållningen för närvarande befinner sig, i icke ringa mån föranleder större skogsafverkning, än som med skogarnes framtida bestånd torde vara förenligt.

Skeppsbyggerier. De medel, skeppsbyggerierne erbjuda till förädling af skogsprodukter samt till förvärfvande af arbetsförtjenst och arbetsskicklighet, gör det önskansvärdt, att denna rörelse bedrefves i större omfång, än för

närvarande är fallet. Prins Carls Varf, anlagdt vid Piteå elf, har tillvunnit sig skeppredares förtroende för de både till konstruktion och fasthet utmärkta fartyg, som derstädes gått af stapeln. Mer än två större fartygsbyggnader årligen hafva emedlertid icke å nämnde varf blifvit fulländade.

Långviks Glasbruk, det enda inom Länet, har under ifrågavarande tidskifte utvidgat sin tillverkning, så att densamma, bestående af fensterglas och buteljer, årligen uppgått till ett värde af emellan 50 och 60,000 Riksdaler Riksgälds.

Inom Lappmarkerne utgöra för Lapparne renskötsel, och för derstädes bosatta nybyggare åkerbruk och boskapsskötsel de egentliga uppehållsmedlen. I de närmare fjellen belagne trakterne, der säker afkastning af åkerbruket icke kan påräknas, är dock fisket i de talrika större och mindre sjöarne och elfvarne ett näringsfång, hvaraf mången nybyggare och de så kallade fiskarelapparne hafva sin hufvudsakliga utkomst.

Saknande tillförlitliga uppgifter om antalet af Lapparnes Renar, är jag icke i tillfälle att meddela upplysning om dessa uuder de ifrågavarande åren ökats eller förminskats. Vid betraktande af de många nybyggen, som årligen anläggas äfven inom Lappmarkerne, hvilket har till följd, icke allenast att renbetestrakterne allt mer och mer till omfånget inskränkas, utan ock att allt flere afnämre af Renar uppstå, torde det med någorlunda visshet kunna antagas, att Renhjordarne icke blifvit ökade.

§ 4.

Binäringar.

Ibland dessa intager *Fisket* otvifvelaktigt första rummet. Icke allenast den del af Bottniska viken, som gränsar intill Länets kuster, utan äfven de stora elfvar, som deruti utfalla, äro ganska fiskrika. Näst bröd, potates och mjölk, utgör fisk, fångad inom Länet eller vid dess kuster, hela befolkningens fornämsta och nästan dagliga födoämne. Fiskerierne lemna derförutan betydliga belopp, i synnerhet Lax och Strömming, till försäljning och utförsel utom Länet. I skärgården idkas äfven skjältiske med den framgång, att skjälspäck utgör en icke obetydlig handelsvara.

Jagt. Utan att i allmänhet kunna betraktas såsom en binäring, gifver dock jagten bidrag till uppehälle åt många bland Länets invånare. Tjäder, Orre, Hjerpe, Suörpor och Harar finnas i myckenhet, och hvad deraf fångas

användes af allmogen dels för eget behof, dels till afsalu. Björnar, Vargar och Filfrasar förföljas och dödas egentligen af Lapparne för den skada, de förorsaka å deras Renhjordar, men mindre med hänsyn till den vinst försäljningen af desse rofdjurs skinn kan lemna, hvilket sednare deremot är förhållandet med jagten efter råf, mård, hermelin och ekorre.

Handsågning af Plank och Bräder. Tjärubräkning, fällning och forsling af blockar för sågverkens behof. Till betydenheten af desse binäringar kan slutas af hvad här ofvan blifvit i underdånighet omförmäldt angående beloppet af trädvaru-exporten.

Kolning. Dermed befattar sig allmogen föga och Bruken måste för sina behof använda egne kolare. Så länge dagsverksprisen icke falla och allmogen finner större uträkning vid att använda sitt arbete på annat håll, lärer någon förändring häri icke vara att förvänta.

Salpeterstillverkningen. Den har under ifrågavarande år varit i jemn tillväxt. Hvad af Kronan blifvit inlöst har utgjort för

år 1847	2,815	L	19	℔
„ 1748	2,914	„	16	„
„ 1849	3,143	„	17	„
„ 1850	3,310	„	12	„

eller tillhopa 12,185 L 4 ℔

Kronan har härför erlagt en lösningssumma af 67,729 Riksdaler 47 skillingar 3 runstycken banko och derförutan, för salpeters frakt från Luleå till Gelle, utbetalt 1,413 Riksdaler 26 skillingar samma mynt.

Handel. Det är i den sednaste underdåniga berättelsen anmärkt, hurusom allmogen inom Länet skall olottligen drifvit icke obetydlig handel med köpmannavaror. Sedan den berättelsen afgafs har Eders Kongl. Maj:ts nådiga Handelsordning af den 22:dra December 1846 föranledt anläggning, under deri bestämda vilkor, af flere handelsbodas i hvarje pastorat. Den klagan öfver foljderna af denna förordning, som höjts i andra delar af Riket, har visserligen äfven försports från vissa trakter här inom Länet. Med antagande dock, att den olottliga handelsrörelse, hvarom i förra berättelsen omförmäles, verkligen ägt rum, lärer landthandeln, ordnad i enlighet med högst åberopade Kongl. Förordning och derigenom lättare underkastad offentlig kontroll, icke kunnat medföra annat än jemförelsevis goda verkningar. Såsom binäring för allmogen på landet, kan den olottliga handeln med köpmannavaror anses hafva upphört.

Politisk Författning.

a) *Kammar-Verk.* Under den tidrymd, som denna underdåniga berättelse omfattar, har hemmantalet uti hela Länet, Lappmarken deruti jemväl inberäknad, ökats med omkring 18 mantal, deraf $2\frac{1}{4}$ mantal frälse, samt $4\frac{3}{4}$ mantal af krono och omkring 11 mantal af skattenatur. Deremot hafva kronohemmanen i kustlandet, dels igenom skedda skatteköp och omföringar utan lösen från krono till skatte, dels ock i följd af medgifven förlängning i frihetstiden, minskats med nära 5 mantal, under det att i följd af förstnämnde omständigheter skattehemmanens antal och hemmantal vunnit en betydlig tillökning. Inom Lappmarken hafva kronohemmanen ökats med $9\frac{3}{4}$ mantal; hvarförutan af frälsehemmanen i nedra kustlandet $2\frac{1}{4}$ mantal i skatt ingått efter åtnjutne frihetsår.

Att nybyggesväsendet med begärlighet omfattas och fortgått i ständigt tilltagande täcktes Eders Kongl. Majt inhemta, ibland annat, deraf att under dessa fyra år ej mindre än 142 krononybyggen och torp blifvit till anläggning beviljade, samt 777 särskilda lägenheter upplåtne, antingen såsom förmering under redan förut varande hemman, eller ock såsom särskilda lägenheter emot smör-ränta; dock hafva dessa upplåtelser städse varit villkorlige, det vill säga, beviljade endast iutilldessa lägenheterne kunde på ett för Kongl. Majt och Kronan mera förmånligt sätt disponeras, såsom för nybyggesanläggningar och dylikt, eller ock vid en blifvande afvittring utrönt blefve, att desamma ej kunde försvaras inom det hemmans område, till hvars förmering de blifvit upplåtne. Frågor om nyhemmans-anläggningar inom de socknar, der afvittringarne fortgått, hafva för det mesta blifvit remitterade till behandling i sammanhang med allmänna afvittringen, då de ansökte nyhemmanen blifvit igenom vederbörande Afvittrings-Landtmätare å marken utstakade och afmätte samt å karta lagde. Några ödesmål med hemman hafva under denna tidrymd icke inträffat.

Till understöd vid nyhemmans-anläggningar har Staten bidragit med så kalladt odlingsunderstöd, uppgående för dessa år till ett belopp af 194 Tunnor korn; hvarförutan såsom uppfostringshjelp åt fattige nybyggare blifvit utdelte 57 tunnor enahanda sädesslag.

I samma mån afvittringarne fortgå och viuna fastställelse, ökas antalet af erforderliga laga skiften; så att det ringa antalet Skifteslandtmätare, som

för närvarande finnes inom Länets, snart nog torde blifva otillräckligt för behovet, helst hittills endast en åttendedel af de inom Länets redan erforderliga laga skiften hunnit fullbordas.

Afvittringsgöromålen hafva under en Styresmans närmaste tillsyn och ledning oafbrutet fortgått och bedrifvits under året 1847 af åtta, och sedermera af tio särskildt antagne Afvittrings-Landtmätare, sedan det förra antalet genom Eders Kongl. Maj:ts nådiga bref den 17 Mars 1848 blifvit med ytterligare 2:ne Afvittrings-Landtmätare förökadt. Under dessa år äro afmätte 482,302 tunnland in- och afrösningsjord, hvarförutan 105,169 tunnland blifvit utbrutne och 676,057 alnar rålinier uppgångne. Redan före den tid, som denna underdåniga berättelse omfattar, hafva afvittringarne inom Neder-Luleå, Neder-Calix, Neder-Torneå och Carl Gustafs socknar blifvit afslutade och genom Utslag af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande afgjorde; samt hafva sedermera af Eders Kongl. Maj:st blifvit i de väsendtligaste delar gillade och fastställde. Hvad afvittringarne inom Länets öfrige socknar angår, så hafva desamma inom Piteå och Råneå socknar så fortgått, att i hvad på Landtmätare kan ankomma de numera hufvudsakligen bero på skattläggning af förut oskattlagda, eller ock endast provisionellt till mantal och ränta bestämda hemman och lägenheter. Deremot torde afvittringsberedningarne inom Öfver-Luleå och Öfver-Calix socknar ännu erfordra en längre tid, innan de hinna till slut bringas, i anseende till dessa socknars stora vidsträckthet och det mindre antal Afvittrings-Landtmätare, som under dessa år derstädes varit anställda. Till Öfver-Torneå och Pajala socknar samt Lappmarken, som fått en särskild afvittringsstadga den 13 December 1850, hafva afvittringsberedningarne ännu icke hunnit sträcka sig. Statens kostnader i och för afvittringen under dessa år hafva uppgått till ett sammanräknadt belopp af 40,315 Riksdaler 14 skillingar 8 runstycken; deraf Landtmätarnes löner och Styresmannens arfvode upptagit något mer än hälften, samt handlangningskostnaden och Gode Mäns arfvoden återstoden.

Statsbidrag. Såsom af närslutne Tabeller inhemtas har dess belopp under nu ifrågavarande år utgjort: för kustlandet och Lappmarken 144,476 Riksdaler 7 skillingar 3 runstycken samt för Städerna 13,672 Riksdaler 20 skillingar 11 runstycken, eller tillsammans 158,148 Riksdaler 28 skillingar 2 runstycken, och således 4,606 Riksdaler 6 skillingar 9 runstycken mera, än hvad de vid sednast afgifna underdåniga berättelsen fogade Tabeller utvisa.

I afseende å de onera och besvär, som åtfölja jordbruket och deribland först roteringen, så har någon väsendtlig förändring derutinnan under detta

tidskifte icke inträffat. Vål har ordinarie knektehållet vunnit någon lindring genom den tillökning i rotefrihetsafgiften, som uppkommit genom i skatt ingångne roteringsskyldige, men i ordinarie knektehållet ännu icke indelte nyhemman; men då denna lindring skolat tillkomma hela Länets ordinarie knektehåll, blir beloppet deraf, på hvarje rote fördeladt, alltför ringa, för att någon väsentlig eller behofvet motsvarande lättnad i roteringslungan derigenom kan sägas hafva ännu åstadkommits. Sedan rotehållarne inom Torneå fögderi och Öfver-Calix socken genom ett med Kongl. Maj:t och Kronan år 1847 ingånget förnyadt kontrakt på 50 år förbundet sig att, i mån af afgång, hålla sina rotar vakanta och i stället till Kronan årligen erlagga en roteringsbesväret motsvarande afgift af 5 tunnor korn, eller dess värde efter markegångspris, dock ej utöfver 33 Riksdaler 16 skillingar banko, till bildande af en så kallad Häst-Jägaresquadronsfond, har, i följd häraf, hela Torneå kompani, med undantag af en enda rote, redan blifvit vakant och den stadgade afgiften i stället af rotehållarne erlagd, uppgående under dessa år till ett sammanräknadt belopp af 14,015 Riksdaler 47 skillingar 6 runstycken banko. För båtsmanshållet, som endast åligger Länets städer, betalas vakansafgift.

Hvad dernäst beträffar Skjutsningsskyldigheten, så äro igenom skjutsningsbestyrets ställande på entreprenad, hvilket redan skett inom Luleå och Calix fögderier, men endast vid Junosuando station inom Torneå fögderi, många af de olägenheter, som åtföljde det fordna skjutsningssättet med håll- och reservskjuts, afhjulpne; och då i betraktande tages den mängd dagsverken, som igenom skjutsningens utgörande på fordna sättet för jordbruket gingo förlorade, utan att den erhållne skjutslegan på långt när lemnade en deremot svarande ersättning, kan inrättandet af entreprenadskjuts i alla hänseenden anses utgöra en vinst för jordbrukaren.

Kronoskjuts förekommer alltför sällan, för att kunna kallas ett tryckande besvär. Deremot utgör vägunderhållningsskyldigheten ett vida större onus, som dessutom kommer att ökas i samma mån, som nya och för orten behöflige väganläggningar hinna beslutas och blifva fullbordade.

b) *Politi.* Till hvad uti förra underdåniga berättelsen härom är anfördt har Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande nu intet att tillägga.

Folkskolor. Sådane äro numera inrättade uti hvarje socken inom Luleå och Calix fögderier, hvarjemte undervisningen äfven bestrides af ambulatoriska skollärare; men inom Torneå fögderi har inrättandet af folkskolor, i anseende till brist å finska läroböcker, samt lärare, som äro kunnige i finska språket, ännu icke kunnat komma till stånd.

Helsovården ombesörjes af en Stads- och Lazarett-Läkare samt 3 Provincial-Läkare, stationerade inom Luleå och Haparanda städer samt Neder-Calix socken.

Fattigvården. Ehuru väl utgifterne för densamma inom hvarje kommun äro ganska dryga, har tiggeriet dock icke kunnat helt och hållet förekommas. Fattigvården ombesörjes hufvudsakligen genom underhåll i fattigtugor, genom rotegång eller sammanskott i spanmål och penningar.

§ 6.

Städer.

Länets städer *Piteå*, *Luleå* och *Haparanda* hafva, sedan sista underdåniga berättelsen afgafs, i afseende å dess invånares näringsfång och rörelse samt derinom varande inrättningar icke undergått annan förändring, än att så väl i *Piteå* som *Luleå* folkskolor blifvit inrättade, hvilka på begge ställena besökas af ett betydligt antal barn. Folkmängden har sedan 1846 äfven i städerna ökats, i *Piteå* med 139, i *Luleå* med 33 och i *Haparanda* med 49 personer.

I öfrigt torde det nådigst tillåtas mig att angående städerna och förhållanderne deri åberopa den förra underdåniga berättelsens innehåll och de vid denna fogade tabeller.

Piteå Landskansli och Landskontor.

K. ÅKERHJELM.

A. M. Eurèn.

B. A. Ekström.

**Förteckning öfver anlagde Krono-Nybyggen och Torp,
samt upplätne Lägenheter, inom Norrbottens Län,
under loppet af nedannämnde år:**

	Luleå Fögderi.		Calix Fögderi.		Torneå Fögderi.		Summa för Kustlandet.		Inom Lappmarken.		Summa Summarum.	
	Nybyggen.	Antal Lägenheter.	Nybyggen.	Antal Lägenheter.	Nybyggen.	Antal Lägenheter.	Nybyggen.	Antal Lägenheter.	Nybyggen.	Antal Lägenheter.	Nybyggen.	Antal Lägenheter.
År 1847	2	40	4	17	12	38	18	65	15	304	51	366
» 1848	—	3	—	18	3	66	3	87	48	73	24	160
» 1849	2	16	—	4	10	14	12	34	8	69	32	103
» 1850	4	6	3	9	7	52	11	67	43	81	35	148
Summa	5	35	7	48	32	170	44	253	54	524	142	777

Norrbottens Läns Landskontor i Piteå den 16 September 1852.

B. A. Ekström.

Uppgift, utvisande Folkmängden i Norrbottens Län för nedannämnde år.

	Luleå Fögderi.							Calix Fögderi.						Torneå Fögderi.						Piteå Stad.						Luleå Stad.						Summa Summarum.				Folkmängd.						
	Betalande.		Befriade.		Summa Folkmängd.			Betalande.		Befriade.		Summa Folkmängd.		Betalande.		Befriade.		Summa Folkmängd.		Betalande.		Befriade.		Summa Folkmängd.		Betalande.		Befriade.		Summa Folkmängd.		Betalande.		Befriade.		Männer.	Qvinnor.	Summa personer af alla åldrar.				
	Männer.	Qvinnor.	Männer.	Qvinnor.	Männer.	Qvinnor.	Summa Personer.	Männer.	Qvinnor.	Männer.	Qvinnor.	Männer.	Qvinnor.	Männer.	Qvinnor.	Männer.	Qvinnor.	Männer.	Qvinnor.	Männer.	Qvinnor.	Männer.	Qvinnor.	Männer.	Qvinnor.	Männer.	Qvinnor.	Männer.	Qvinnor.	Männer.	Qvinnor.	Männer.	Qvinnor.									
För år 1847	4,841	5,292	5,115	5,527	9,956	10,819	20,775	2,558	2,582	3,254	3,617	5,812	6,199	12,011	2,097	1,952	2,526	3,023	4,623	4,975	9,598	339	436	259	279	598	715	1,313	342	406	215	256	557	662	1,219	10,177	10,668	11,369	12,702	21,546	23,370	44,916
» » 1848	4,586	5,000	5,632	5,721	10,218	10,721	20,939	2,648	2,714	3,200	3,477	5,848	6,191	12,039	2,250	2,081	2,498	3,033	4,748	5,114	9,862	321	397	290	330	611	727	1,338	347	425	200	236	547	661	1,208	10,152	10,617	11,820	12,797	21,972	23,414	45,386
» » 1849	4,707	5,051	5,665	5,918	10,372	10,969	21,341	2,669	2,757	3,290	3,706	5,959	6,463	12,422	2,319	2,159	2,388	3,088	4,707	5,247	9,954	331	424	277	311	608	735	1,343	348	415	207	253	555	668	1,223	10,374	10,806	11,827	13,276	22,201	24,082	46,283
» » 1850	4,802	5,230	6,552	6,779	11,354	12,009	23,363	2,648	2,733	3,452	3,687	6,100	6,420	12,520	2,199	2,082	2,789	3,273	4,988	5,355	10,343	335	442	293	335	628	777	1,405	338	408	199	273	537	681	1,218	10,322	10,895	13,285	14,347	23,607	25,242	48,849

Norrbottens Läns Landskontor i Piteå den 46 September 1852.

B. A. Ekström.

TABELL för Städerne inom Norrbottens Län.

	Hus, Tomter, Verk och Inrättningar.	Jord.					Utsäde af				Medelafkastning, sedan utsädet är afdraget.				Underhållna Kreatur.								Uppskattadt värde.																											
		Åker.	Äng.	Skog och Betesmark.	Summa Tunmland.	Hemmental.	Råg.	Korn.	Hälsa.	Potatis.	Råg.	Korn.	Hälsa.	Potatis.	Hästar.	Oxar.	Kor.	Ungboskap.	Får.	Svin.	Getter.	Hus och Tomter.		Jord.		Bruk, Manufakturier, Verk och Inrättningar.		Summa Värde.																						
																						Tunnl.	Tunnl.	Tunnl.	Tunnl.	Tunnl.	Tr.	Tr.	Tr.	Tr.	Tr.	Tr.	Tr.	Tr.	Tr.	Tr.	Tr.	Tr.	Tr.	Tr.	Tr.	Rdr.	s. r.	Rdr.	s. r.	Rdr.	s. r.	Rdr.	s. r.	
Piteå Stad.																				Hus och Tomter		158																			97,980		—		97,980		—			
Jord																				430	802	4,400	2,332	3	2	95	30	60	20	475	120	360	45	3	250	45	60	24	32	—		87,495		—		87,495		—		
Summa																				458	430	802	4,400	2,332	3	2	95	30	60	20	475	120	360	45	3	250	45	60	24	32	97,980		87,495		185,475		—			
Luleå Stad.																				Hus och Tomter		259																			87,234		—		24,360		444,594			
Jord																				450	4,161	500	4,844	4	7	490	2	405	84	4,045	40	4,050	57	6	344	27	88	43	42	—		78,654		—		78,654		—		
Summa																				259	450	4,161	500	4,844	4	7	490	2	405	84	4,045	40	4,050	57	6	344	27	88	43	42	87,234		78,654		24,360		490,245		—	
Haparanda Stad.																				Hus och Tomter, bebyggda		74																			32,334		—		4,000		33,334			
Hapaniemi donerade hemman																				68	243	2,905	3,186	1	—	40	—	45	—	45	—	450	36	3	76	7	33	44	40	—		3,000		—		3,000		—		
Summa Summarum																				491	548	2,476	4,805	7,329	4 ¹ / ₂	9	295	32	480	104	4,565	130	4,560	138	12	640	49	181	48	84	217,542		169,849		24,360		444,754		—	

Norrbottens Läns Landskontor i Piteå den 16 September 1852.

K. ÅKERHJELM.

S t a t s												B i d r a g.																									
Bevilling.				Ständiga Räntor.								Kostnad för Rotering.				Kostnad för Städernes styrelse.				Klericiets underhåll.								Summa Stats-Bidrag.									
Efter 1848 års Bev. Förordning.				Ordinarie Ränta.		Krono-Tionde.		Mantals-Penningar.		Tionde och Räntor af Bruk, Verk och Inrättningar.		Summa.						Pastorers.		Komministrars.		Kyrkobetjnings.		Summa.		Fattigförsörjning.		Skjuts.		Väghållning.		Diverse Onera.		Summa			
Efter 1sta Art.	Efter 2dra Art.	Summa.		Rdr.	s. r.	Rdr.	s. r.	Rdr.	s. r.	Rdr.	s. r.	Rdr.	s. r.	Rdr.	s. r.	Rdr.	s. r.	Rdr.	a. r.	Rdr.	a. r.	Rdr.	s. r.	Rdr.	s. r.	Rdr.	s. r.	Rdr.	s. r.	Rdr.	s. r.	Rdr.	s. r.	Rdr.	s. r.		
134 18		— 4,549 30		— 1,654 —		2 —		65 38		— 192 12		— —		260 2		59 13		6 1,072 37		4 75 —		— 220 —		— 108 —		403 —		664 —		— —		150 —		1,234 —		5,494 4 10	
172 11		— 1,944 4		— 2,113 15		— 32 —		29 16		— 205 12		— 28 32		263 44		73 19		5 4,168 16		— 230 —		— 400 —		— 148 16		778 16		635 —		— 142 —		200 —		903 —		6,277 14 9	
49 —		— 679 35		— 728 35		— 44 17		— 10 6		— 65 24		— —		443 39		25 20		6 —		— 123 —		— —		— 28 6		454 6		246 —		— 43 —		177 16		475 28		1,904 1 4	
355 29		— 4,140 22		— 1,496 3		— 44 1		— 102 3		— 463 —		— 28 32		637 37		158 5		5 2,244 5		— 428 —		— 620 —		— 284 22		4,332 22		— 1,542 —		— 155 —		527 16		2,642 28		13,672 20 11	

B. A. Ekström.

TABELL för Landet inom Norrbottens Län.

Table showing land and population statistics for Norrbotten, divided into 'Kustlandet eller det egentliga Norrbotten' and 'Norrbottens Lappmarker'. It lists various land types (e.g., arable land, forest, meadows) and their values.

Table titled 'Stats Bidrag' showing state contributions across various categories like 'Ständiga Räntor', 'Klenci-Statens underhåll', and 'Fattigför- sörjning'. It includes detailed sub-categories and numerical values.

Å. Om den vid nästföret utgifna Statistiska Berättelse följande Tabell har, i kolonnen för förmedladt hemmantal, mantalet på alla Frälse-Säterier, Krono-Skatte-, Bruks-, Krono- och Boställshemman blivit införd, oaktadt icke något hemman af nämnde natur undergår förmedling. Inom Länet äro icke andre hemman förmedlade

än frälsehemmanen; och i denna Tabell finnes upptaget, i kolonnen för förmedladt hemmantal, det mantal hvar till frälsehemmanen blivit förmedlade, och i kolonnen för oförmedladt hemmantal, summan af de från frälsehemmanen bortförmedlade delarne, tillika med mantalet på hemmanen af öfrige natur.

Norrbottens Landskontor i Piteå den 16 September 1852.

K. Åkerhjelm.

B. A. Ekström.